

УДК 746.3

АНАЛІЗ ОРНАМЕНТАЛЬНИХ СТРУКТУР ТЕКСТИЛЬНИХ ВИРОБІВ ЗАКАРПАТТЯ КІНЦЯ ХІХ-ПОЧАТКУ ХХ

Студ. Я.М. Вароді, гр. МгДО17
Науковий керівник доц. О.С.Васильєва
Київський національний університет технологій та дизайну

Мета і завдання. Дослідити художні особливості орнаменту Закарпаття кінця ХІХ – початку ХХ ст. Визначити композиційне розташування орнаменту на виробах інтер'єрного призначення. Трансформувати та стилізувати Закарпатський орнамент кінця ХІХ – початку ХХ ст. для сучасних інтер'єрних тканин. Завдання – Дослідити та проаналізувати орнаменти етнічних груп українців Закарпаття. Визначити основні орнаментальні елементи, композицію вишивки та кольорові рішення в одязі та інтер'єрному текстилі.

Об'єкт та предмет дослідження Об'єктом дослідження є проектування текстильних виробів Закарпаття. Предмет дослідження - структура орнаментів Закарпаття.

Методи та засоби дослідження. В роботі використано аналіз праць, порівняльний метод, синтезування та узагальнений метод дослідження, композиції, колористики, та інших особливостей орнаменту Закарпаття кінця ХІХ – початку ХХ ст. Для обробки результатів досліджень застосовано системно-структурний аналіз

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів Вперше представлено схеми розташування орнаменту на виробах інтер'єрного призначення. Практичне значення даної роботи в можливості використання отриманих результатів в проектуванні сучасних інтер'єрних тканин.

Результати дослідження У визначенні орнаментів Закарпаття важливу роль відіграє етнічні групи українців, що проживають у цьому регіоні. Гуцули, долиняни, лемки та бойки, кожна з цих груп була особлива та має оригінальний стиль.

Для гуцулів Закарпаття характерно різноманіття вишивальних технік, геометричність орнаменту (S - подібні фігури, хрести, різноманітні ромби, зубці, роги, меандри, тощо) і антропоморфні зображення людини, які зображувались, дуже рідко. Геометричні фігури в орнаменті гуцулів поєднувались в горизонтальні чи вертикальні стрічки, орнамент був складним, ритмічним. За кольоровим рішенням дані орнаменти був поліхромний, але в кінці 19 – початку 20 ст. в зв'язку із промисловим розвитком, з'явилися нові можливості фарбування ниток, і отримання нових кольорів та відтінків, тому гамма розширилась. Рослинні орнаменти тут почали поширюватись під впливом галицьких гуцулів та сусідніх етносів в кінці 19- 20-30 рр. 20 ст. [3,4]

Бойківський орнамент геометричний, утворений із простих скісних, ламаних та зубчастих ліній. Це стрічковий орнамент, який утворювався через поєднання зубців, зигзагів, спіралей, плетінок, меандрів. Найголовнішим геометричним мотивом залишався ромб та квадрат. Колорит бойків у першій половині 19ст. був однобарвний, вибіленими та не вибіленими кольорами, від цього орнамент виглядав дуже вишукано та скромно. В середині 19ст. в орнамент проникає чорний колір вже в кінці 19ст орнамент окрасився синіми та червоними кольорами і вже тільки в перших роках 20ст. орнамент потихеньку починав ставати поліхромним.

Що до лемківської вишивки, то тут багато схожості із Бойківською. Лемки все рівно мали свої риси та художні особливості в орнаментах, а саме геометризовані орнаментальні мотиви. Орнамент у лемківської етнографічної групи були з ламаних, прямих, одинарних або здвоєних зубчастих стрічок. Найчастіше використовуваними були хрестики, трикутники, ромби, кривульки, розетки, які компонувались в смуги. З

20 ст. у лемків поширення набирає квітково - рослинний орнамент: Що до кольорових рішень лемків в 19 ст вишивали білими нитками, потім почали додавали чорний колір, багатобарвним орнамент у лемків почав ставати у кінець 19 ст, найактивніше він проявився вже у 20р. 20ст.[2]

Вишивки долиняни Закарпаття різнобарвні, в них немає домінуючого кольору. Орнаментальні мотиви вміщали в собі геометричні, стилізовані рослинні мотиви та реалістичні рослинні. Активно використовувався в різних варіантах ромб, скісний хрест, пелюсткові квіти «косиці». Що до композицій вишивки, то тут було різні варіанти: доцентрово – замкнуті, сітчасті, трирядні фризіві, стрічкові, комбіновані.[2]

До початку 20 ст, на побутовий текстиль майже не вишивався. Орнамент на інтер'єрних тканинах в Закарпатті не був такий поширений як на одязі. На Закарпатті використовували товсті тканини для інтер'єру, вишивані тканини інтер'єрного призначення важко приживались в побуті, тому що ці тканини ткалися саржевим переплетенням, що вже створювало деякий декор на тканині і на такій тканині вишивати було складно. Закарпатці ткали рушники, скатертини, серветки з білих ниток. Вишивку на побутовому текстилі, такому як: подушки, верети (простирадла), ліжники почали декорувати ручної вишивкою у долинян, і її могли дозволити собі тільки заможні селяни, менш заможні не вишивали предмети постільної білизни. В 19 ст. у побутовому текстилі, орнаментом оздоблювали тільки святково – обрядові рушники та скатертини. Але вже на початку 20 ст. почали вишивати інші текстильні предмети побуту. Орнамент на інтер'єрних виробах, був запозичений з одягу.

На *скатерттинах* міг бути я геометричний мотив так і рослинний, В залежності від призначення скатертини (а їх було декілька: настінна скатертинка, салфетка для комодів та стін, тощо), у них могли бути різні теми та образи в композиції, та місце розташування на виробі. [1, 2] При цьому слід зазначити, що кольорова гамма була поліхромною (могли використовуватися холодні, контрастні барви або теплі, світло-ніжні кольори, які плавно переходили один в один).

Рушники в Закарпатті були певного призначення, мали художнє оздоблення та композиційне розташування орнаменту на виробі. Орнаментальні композиції були різноманітні: геометричні, рослинні мотиви, антропоморфні. Домінуючим кольором був червоний. Звичайно червоного кольору було дуже багато відтінків, майстрині любили різними відтінками працювати на одному виробі.

Висновок. Проаналізовано на виокремлено загальні відмінності Закарпатської вишивки, її основні елементи та орнаментальна структура, кольорова гамма. Визначено композиційні структури та кольорові рішення що застосовувались на певних видах інтер'єрного текстилю: рушниках, скатерттинах.

Ключові слова: орнамент, вишивка, народний текстиль, структура, переплетення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пилип Р. І. Композиція традиційної вишивки Закарпаття кінця ХІХ – першої половини ХХ ст./ Р. І. Пилип // Вісник Львівської національної академії мистецтв . – Спецвипуск «Ерделівські читання». – Л. – У. : Гражда, 2008. – 154 – 166с.
2. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ – першої половини ХХ ст. / Р. Пилип . У. друкарня ПП «Повч Р. М», 2012. – 466с.
3. Свйонтек І. Гуцульські вишивки Карпат // Мистецтво геометричного орнаменту і колориту. Книга 4 / І.Свйонтек. – Л.: Апріорі, 2015. – 264 с
4. Шандро М. Гуцульські вишивки / М. Шандро. – Ч.: Видавничий дім «Букрек», 2005. – 104 с. Шухевич В. О. Гуцульщина: перша та друга частина /В. О. Шухевич. – Л.: Видавничо – друкарська фірма «РутПринт», 1977. – 350 с.